

Lärarens äckliga makt

När Maria Isaksson fick veta att hon skulle få Simon Sjöholm som elev blev hon rädd. Inte rädd för Simon men rädd för hans funktionshinder och för vad det skulle innebära för hennes sätt att arbeta. Rädd för att misslyckas helt enkelt.

Simon själv kan inte skrämman någon. I duggregnet utanför Göteborgs central stannar han till med sin mammas silverfärgade VW Golf, plockar upp mig och fotografen Robert och kör oss lugnt men bestämt genom den stänkande rusningstrafiken, under älven, ut ur staden, genom Torslanda och på mörka småvägar till familjens hus vid Björköfjorden i Göteborgs inre skärgård.

Simon, 19, har ett funktionshinder som kallas grav språkstörning och som innebär att man har svårt att kommunicera både i skrift och tal. Han läser ungefär som en elev på mellanstadiet – det går långsamt, han stakar sig och han har svårt att tolka innehållet i till exempel en vanlig tidningsartikel. Lika svårt har han att skriva.

"Att samtidigt tänka ut vad det är jag vill säga, hur jag ska formulera det och hur orden stavas – det kan jag inte", förklarar Simon.

Att Simon var ovanligt läraktig märkte hans familj så fort han hade landat som adoptivbarn från Indien, fem år gammal. Han dammsög och vek tvätt och kunde svänga ihop en omelett som vilken morsa som helst. På lågstadiet kämpade han med att skriva A A A tills pappren framför honom blev blöta av svett. På mellanstadiet famlade han och hans mamma för att hitta metoder som kunde göra det möjligt för honom att lära sig till exempel matte, samhällskunskap eller geografi utan att gå omvägen via skriftspråket. Och på högstadiet, när flera lärare sade att han inte kunde få mer än ett G om han inte lärde sig läsa och skriva, så bestämde han sig för att han skulle ha MVG eller åtminstone VG i alla ämnen.

Läsning och skrivning har, säger Simons mamma Gullan Sjöholm, inget att göra med förmågan att ta till sig kunskap i övrigt.

"Tänk om skolan kunde förstå det! Vad mycket lättare det skulle vara, inte bara för dig Simon utan för alla dyslektiker och för alla invandrabarn som har svårt med svenskan."

En som förstod var Maria Isaksson. Hon blev Simons mentor och lärare i matematik och naturkunskap när han började på Göteborgsregionens tekniska gymnasium (GTG).

"Vi har kunnat ge henne idéer, hon har tagit till sig dem, fått nya idéer och bollat dem tillbaka till oss", säger Gullan.

Arbetet gick vanligen till så att Maria i förväg markerade i läroboken vilket kunskapsstoff som var bärande. Hon gav också Simon sina anteckningar inför lektionen. Sedan gick hans assistent eller Gullan – eller Simons pappa eller något av hans äldre syskon – igenom anteckningarna med honom och läste läroboken högt. De tog ett stycke i taget och diskuterade eventuella svåra termer. Ibland använde de också elektroniska hjälpmedel, till exempel talsyntes som omvandlar text till tal. I skolan fick Simon ha muntliga prov.

"Jag vill vara bäst men jag vet faktiskt inte varför", säger Simon. "Jag vet om att jag har svårigheter men jag grubblar inte på det. Går det inte på ett sätt finns det alltid ett annat. Så jag får göra liksom två skoldagar, först en i skolan, sen en hemma med mamma."

Så är det fortfarande nu när Simon läser en eftergymnasial kvalificerad yrkesutbildning inriktad på teknisk försäljning och marknadsföring.

Nästa morgon träffar vi Maria Isaksson i kafeterian på Pedagogien vid Göteborgs universitet. Här samlas lärarstudenterna över en kaffe inför dagens föreläsningar. Något hundratal lugna ljusa röster porlar ut över bord och stolar.

Maria är 29 år och just nu mammaledig med sitt första barn. Hon fick jobb på GTG direkt efter examen. Hon hade hunnit arbeta två år när hon fick beskedet att hon skulle bli lärare och mentor för en elev som hade stora läs- och skrivsvårigheter.

"Och jag är ju en duktig flicka som aldrig säger nej. Men jag blev livrädd för att misslyckas. Jag hade just lyckats arbeta upp metoder som fungerade och nu skulle jag bli tvungen att göra något helt nytt."

Skolan försökte få stöd från olika håll men det var inte lätt. Det statliga Specialpedagogiska institutet skickade över folk som Maria trodde skulle kunna vara till hjälp men som visade sig ha kommit för att lära sig av henne och hennes kollegor.

Vissa stunder, då allt kändes hopplöst, satt Maria och Simons assistent och grät tillsammans. Men så småningom hittade de, i samarbete med Gullan, de arbetsätt som fungerade. Maria började se det hela som en utmaning och tycka att det var intressant. Det var nyttigt att testa nya metoder och att lära sig att inte vara rädd för att misslyckas – det är då man når fram och får det att fungera för den enskilda eleven, menar Maria.

Mer problematiskt var motståndet från del av lärarkollegorna. Genom att Maria var Simons mentor hade hon delvis ansvar för att få hans andra lärare att börja använda de nya arbetsmetoderna.

"Många är osäkra på om man kan justera kursplanen utifrån eleven. Så rädda för att göra fel att de inte ser människan och vågar fråga: 'vad är rätt för dig?'"

Ändå började flera av lärarna att arbeta med Simon på samma sätt som Maria gjorde. Och det, menar Maria, hjälpte både dem och eleverna mer än många av lärarna förstod. Både hon själv och de andra lärarna blev mer flexibla och öppna vilket kom alla elever till del.

Maria är upprörd över att alla elever ska pressas igenom samma system baserat på prestationer och betygshets. Och hon är arg över att så många lärare ställer upp på det systemet. Det gör att elever som inte får toppbetyg kan knäckas.

"Lärare har äcklig makt och det skrämmer mig."

Som lärare försöker Maria frigöra prestationerna från personen, det betonar hon ständigt för eleverna.

"Det jag vill med mina elever är att de ska känna att de är värda något även om de inte vill räkna matte. Att de sätter upp sina egna mål och kanske nöjer sig med något annat än MVG. Men det är svårt."

Det kan tyckas som om det inte lyckades med Simon – hans mål var MVG genom hela gymnasiet. Men efter att ha träffat honom kan jag se att det i hans fall var just hans eget personliga mål och att Maria respekterade det. Hon försökte dämpa honom men det var omöjligt, då bejakade hon hans kraft istället.

Maria och Simon hade mycket tid ensamma tillsammans. Och det försöker Maria ha med alla elever. Det är under de där stunderna när hon fokuserar helt på en elev som hon kan se hur han eller hon tänker. I boken framför dem kan finnas tredjegrads ekvationer eller derivata men de kanske inte räknar så mycket, de pratar om annat. Det handlar mycket om känslor.

Maria är en av få unga tjejer på en skola dominerad av manliga elever och lärare. Många har kommit till henne med frågor om kärlek: "hur gör man för att träffa någon?", "hur träffades du och din kille?". Men oftare handlar det om andra saker. Maria blev de första åren överrumplad av alla svårigheter eleverna berättade om – misshandel, svåra skilsmässor, depressioner.

"Pojkar i den åldern är så sköra. Jag pratar om duktiga flickor men duktiga pojkar har lika stora problem – att de ska vara starka och hårda, göra lumpen och inte visa känslor."

Maria ser ut över kafeterian, ett landskap av vippande hästsvansar, hörlurar, mobiltelefoner, kursböcker, flaskvatten och plastburkar med pastasallad hemifrån.

"Å Gud", säger hon, "jag skulle vilja resa mig upp och skrika till dem: var inte så duktiga! För om man bara blir lärare för att uppfylla andras förväntningar så för man ju det vidare till eleverna. Och det finns så mycket annat som är viktigare."

*Artikeln är en förkortad version av ett kapitel i boken **De livsviktiga**.*